

Het meten van persoonlijkheidseigenschappen: een vergelijking van de TCI met de NVM

M.A. BOSSCHA, C.J.M. VAN VELZEN, Y. MEESTERS

ACHTERGROND Voor het meten van persoonlijkheidsdimensies bestaan diverse betrouwbare meetinstrumenten. Eén daarvan is de Nederlandse Verkorte Minnesota Multiphasic Personality Inventory (NVM), maar het gebruik daarvan is niet langer geoorloofd.

DOEL Het onderzoeken of de Temperament and Character Inventory (TCI) kan fungeren als alternatief voor de NVM.

METHODE In een onderzoek is de NVM vergeleken met een persoonlijkheidsvragenlijst die vanuit een meer psychiatrisch perspectief is ontwikkeld: de TCI. Een groep van 91 psychiatrische patiënten in deeltijdbehandeling heeft beide vragenlijsten ingevuld. Correlatieanalyses zijn uitgevoerd.

RESULTATEN De correlaties tussen de verschillende schalen van de NVM en de TCI blijken statistisch significant. Unieke combinaties van de TCI-schalen voorspellen de verschillende NVM-schalen.

CONCLUSIE De TCI valt als alternatief voor de NVM te overwegen.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 48(2006)6, 435-444]

TREFWOORDEN diagnostiek, Nederlandse Verkorte MMPI, persoonlijkheid, Temperament and Character Inventory, vragenlijst

In 2004 stond het oktobernummer van dit tijdschrift geheel in het teken van het gebruik van meetinstrumenten in de psychiatrische praktijk. Niet alleen instrumenten die gericht zijn op het diagnosticeren van as-I- en as-II-stoornissen, maar ook instrumenten die gericht zijn op het algemeen functioneren en de kwaliteit van leven van de patiënt passeerden de revue in de verschillende artikelen. Misschien is het niet zo verrassend dat de diagnostiek van de persoonlijkheid, van oudsher het terrein van de psycholoog, ontbreekt. Nu psychiaters echter meer gebruik gaan maken van gestandaardiseerde instrumenten kan het gebruik van persoonlijkheidsvragenlijsten ook meer op de voorgrond komen. Daarnaast is in de literatuur op het gebied van persoonlijkheidsstoornissen de

trend zichtbaar om naast de DSM-IV-diagnose ook aandacht te hebben voor onderliggende persoonlijkheidsdimensies, zoals ook door Dingemans & Sno (2004) werd opgemerkt.

Onder persoonlijkheid of karakter wordt een consistent en stabiel patroon van gedrag verstaan dat door een individu wordt tentoongespreid in verschillende omstandigheden en gelegenheden en dat consistent is over lange periodes in zijn leven. Dat gedrag kan worden herkend als passend of horend bij dat individu (Stanton 1980). Deze gedragspatronen kunnen per individu verschillen. Om deze verschillen in kaart te brengen zijn verscheidene meetinstrumenten ontwikkeld. Een veelgebruikte methode om persoonlijkheid in kaart te brengen is de zelfbeoordelingsvragenlijst

(Gana & Trouillet 2003).

Gedurende meerdere decennia is de Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) een van de meest gebruikte persoonlijkheidsvragenlijsten geweest. Deze lijst is eind jaren dertig van de vorige eeuw ontwikkeld en pretendeert persoonlijkheidsaspecten te meten ten behoeve van klinische psychodiagnostiek (Hathaway & McKinley 1943). Uit onderzoek bleek de psychometrische kwaliteit van de (Nederlandse) MMPI slecht te zijn, wat aanleiding was voor de constructie van de Nederlandse Verkorte MMPI (NVM), met betere psychometrische eigenschappen (Luteijn & Kok 1980/1985). De NVM is een drastisch ingekorte versie van de MMPI, die deze volgens de makers volledig kan vervangen. Het doel van de NVM is het bepalen van persoonlijkheidsaspecten die in een klinische context relevant zijn. Door de beperkte lengte is de afnameduur ongeveer twintig minuten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de NVM zich in de dagelijkse praktijk van de psychiater en klinisch psycholoog tot een veelvuldig gebruikt en gewaardeerd instrument heeft ontwikkeld.

Uit een in 2000 uitgevoerde COTAN-enquête (Comissie Testaangelegenheden Nederland) bleek de NVM een van de drie meest gebruikte tests in Nederland te zijn (Evers e.a. 2002). Deze populariteit nam nog toe door het gebruik van de NVM bij het opstellen van zogenaamde persoonlijkheidsprofielen. Op grond van veel klinische ervaring en theoretische veronderstellingen werden en worden de laatste jaren deze klinische profielen samengesteld (Eurelings-Bontekoe & Snellen 2003). Omdat er voor de samenstelling en toepassing van deze profielen geen of slechts zeer minimale, maar onvoldoende, empirische ondersteuning bestaat, heeft dat gegeven het laatste jaar tot hevige discussies geleid tussen voor- en tegenstanders (Ten Broeke 2005; Derksen 2005; Eurelings-Bontekoe & Snellen 2005; Eurelings-Bontekoe e.a. 2005; Van Rossum 2005; Smid & Kamphuis 2005; Snellen & Eurelings-Bontekoe 2005). De controverse betrof het gebruik van de NVM binnen een theoretisch kader dat niet door iedereen werd gedeeld. De psychometrische kwaliteiten en het gebruik van de

NVM volgens de handleiding stonden daarbij niet ter discussie.

De uitgave van de NVM is door de Amerikaanse uitgever van de MMPI met ingang van 2004 echter verboden. Hierdoor is het gebruik van deze populaire test niet meer mogelijk. Vooral in de dagelijkse praktijk zal de behoefte ontstaan aan een instrument dat vergelijkbaar met de NVM relatief snel is af te nemen en dat over goede psychometrische eigenschappen beschikt. De clinicus zal tevens willen weten hoe het gebruik van dat alternatief zich verhoudt tot het gebruik van de bekende en vertrouwde NVM.

Er bestaat een aantal mogelijkheden om in het gemis van de NVM te voorzien. Zo hebben Barelds e.a. een nieuwe vragenlijst ontwikkeld: de *Negativisme, Ernstige Psychopathologie en Somatisering Test (NPST)* (Barelds e.a. 2004). Deze lijst meet een aantal aspecten van de NVM die volgens de auteurs niet of onvoldoende door andere gangbare persoonlijkheidsvragenlijsten worden gemeten, te weten negativisme, ernstige psychopathologie en somatisering. De NPST-schalen blijken zeer sterk samen te hangen met de overeenkomstige NVM-schalen. Volgens de constructeurs is, naast het gebruik van de NPST, het gebruik van een andere persoonlijkheidsvragenlijst, zoals de *Nederlandse Persoonlijkheidsvragenlijst (NPV)* (Luteijn 1974) of de *Amsterdamse Biografische Vragenlijst (ABV)* (Wilde 1963), nodig om de meetpretentie van de NVM volledig te kunnen evenaren.

Inmiddels is een herziene en verbeterde versie van de MMPI voorhanden, de MMPI-2 (Butcher e.a. 1989; Derksen e.a. 1995). Derksen e.a. (2004) hebben onderzocht of het mogelijk was vragen uit de MMPI-2 te destilleren die corresponderen met de NVM-vragen, om vervolgens te onderzoeken of de aldus ontstane nieuwe verkorte versie van de MMPI-2, de NVM-2, dezelfde persoonlijkheidseigenschappen meet als de NVM. Zij vonden uiteindelijk 76 vragen die goed bleken te corresponderen met de 83 items van de NVM. Door gebruik te maken van de NVM-2 heeft men een instrument dat dezelfde klinische relevantie heeft als de NVM. Omdat de vragen uit de MMPI-2 worden gedestil-

leerd is er geen sprake van een verkorte vorm van de MMPI en daardoor is gebruik geoorloofd (Derksen e.a. 2004).

Een derde alternatief voor het gebruik van de NVM is het gebruik van een andere persoonlijkheidsvragenlijst met vergelijkbare meetpretentie, zoals de TCI, de *Nederlandse Temperament en Karakter Vragenlijst* (Duijsens & Spinhoven 2000). De NVM en de TCI beschikken allebei over goede psychometrische eigenschappen en ook de COTAN-beoordelingen zijn identiek (Evers e.a. 2000).

DE TEMPERAMENT EN KARAKTER VRAGENLIJST (TCI)

In tegenstelling tot de MMPI en de NVM, die alleen empirisch zijn gefundeerd, stoelt de TCI, naast een empirisch fundament, op een onderliggende theorie. Cloninger heeft een psychobiologische theorie van persoonlijkheid gepresenteerd waarin zowel normale als abnormale variatie in de persoonlijkheid worden beschreven (Cloninger 1987). Hiermee heeft Cloninger het gebrek aan een onderliggende theorie in de classificatie van persoonlijkheidsstoornissen willen ondervangen. De *Tridimensional Personality Questionnaire* (TPQ) is een vragenlijst die gebaseerd is op deze theorie. Deze vragenlijst omvatte aanvankelijk drie dimensies van persoonlijkheid: 'prikkelzoekend', 'leedvermijndend' en 'sociaalgericht' (Cloninger 1987). Onderzoek met de TPQ liet zien dat de subschaal 'volhardend' van de dimensie 'sociaalgericht' onafhankelijk was van de drie gedefinieerde temperamentdimensies. Deze dimensie is vervolgens toegevoegd als vierde temperamentschaal. Verder is het model uitgebreid met drie karakterdimensies: 'zelfsturend', 'coöperatief' en 'zelftranscendent' (Cloninger e.a. 1993). Duijsens e.a. (2000) concludeerden dat het model op deze manier meeromvattend is en dat het meten van persoonlijkheidsstoornissen werd verbeterd. Op deze wijze ontstond dus de *Temperament and Character Inventory* (TCI) (Cloninger e.a. 1993; Cloninger e.a. 1994) als opvolger van de TPQ. Deze vragenlijst werd voor het Nederlandse taalgebied vertaald en

bewerkt tot de *Nederlandse Temperament en Karakter Vragenlijst* (Duijsens & Spinhoven 2000).

Met behulp van de TCI kunnen verschillen tussen mensen worden vastgesteld met betrekking tot zeven dimensies van temperament en karakter. De TCI is genormeerd voor mensen met een normaal gedragspatroon en voor groepen patiënten en verslaafden. De temperamentschalen representeren verschillende normale persoonlijkheidsdimensies, waarvan verondersteld wordt dat deze erfelijk beïnvloed worden en al vroeg in de kinderjaren geobserveerd kunnen worden. De drie karakterchalen verwijzen naar dimensies die op volwassen leeftijd tot volledige ontwikkeling komen en die de persoonlijke en sociale effectiviteit, en het verwerven van een bewust zelfconcept beïnvloeden (Duijsens & Spinhoven 2000).

Svrakic e.a. (2002) hebben onderzoek gedaan naar de onderliggende dimensionale structuur van persoonlijkheidsstoornissen. Ze hebben hierbij gekeken of op grond van de scores op de temperament- en karakterchalen van de TCI persoonlijkheidsstoornissen volgens DSM-III-R-criteria kunnen worden herkend. Dit onderzoek heeft laten zien dat alle persoonlijkheidsstoornissen worden gekenmerkt door lage scores op de karakterdimensies. De scores op deze karakterdimensies kunnen worden gebruikt om de aanwezigheid en de ernst van persoonlijkheidsstoornissen vast te stellen. Als de aanwezigheid van een persoonlijkheidsstoornis wordt bevestigd op basis van deze karakterdimensies, dan kunnen de scores op de temperamentdimensies worden gebruikt voor de differentiële diagnose (Svrakic e.a. 2002). Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat lage scores op de karakterdimensies 'zelfsturend' en 'coöperatief' de aanwezigheid van persoonlijkheidsstoornissen voorspellen. De karakterschaal 'zelftranscendent' laat minder duidelijke verbanden zien met persoonlijkheidsstoornissen (Ball e.a. 1997; Mulder e.a. 1999; Svračić e.a. 2002). Elk DSM-III-R-persoonlijkheidsstoorniscluster kan worden onderscheiden door een van de TCI-temperamentdimensies: een lage score op 'sociaalgericht' duidt op cluster-A-problematiek; een hoge score

op 'prikkelzoekend' duidt op cluster-B-problematiek; en een hoge score op 'leedvermijndend' duidt op cluster-C-problematiek. Dit onderzoek geeft aan dat het gebruik van de TCI relevant kan zijn in de klinische praktijk en dat dit instrument bij mensen met ernstige psychopathologie in staat zou zijn om persoonlijkheidsaspecten te meten.

Het laatste decennium is reeds enig onderzoek verricht naar het gebruik van de TCI in relatie tot andere persoonlijkheidsvragenlijsten (Ball e.a. 1997; O'Connor 2002; Ramanaiah e.a. 2002; De la Rie e.a. 1998; Svrakic 2002; Zuckerman & Cloninger 1996). Bij onderzoek naar de overeenkomsten tussen Cloningers temperament- en karakterdimensies en de dimensies van het Five Factor Model (FFM), zoals gemeten door de NEO (Neuroticism, Extraversion, Openness; Costa & McCrae 1992; Nederlandse vertaling door Hoekstra e.a. 1996), werden zowel bij psychiatrische patiënten (De Fruyt e.a. 2000) als bij psychologiestudenten (MacDonald & Holland 2002) aanzienlijke betekenisvolle verbanden gevonden. Voor zover bekend is er nog geen onderzoek gepubliceerd waarin de TCI wordt vergeleken met de NVM.

Nu het niet langer geoorloofd is om de NVM te gebruiken, is het voor de klinische praktijk van belang een goed alternatief te vinden. Zowel de NVM als de TCI hebben als meetpretentie het meten van persoonlijkheidsaspecten (Evers e.a. 2000). In het hier beschreven onderzoek wordt nagegaan wat de relatie is tussen de TCI en de NVM en of er een overlap in meetresultaten kan worden vastgesteld. Op grond van itemanalyse wordt ten aanzien van de schalen van de NVM en de TCI verwacht dat 'negativisme' een positief verband laat zien met 'leedvermijndend' en een negatief verband met 'coöperatief'. 'Somatisering' zal naar verwachting positief correleren met 'leedvermijndend' en 'volhardend'. 'Verlegenheid' zal een positief verband hebben met 'leedvermijndend' en een negatief verband met 'sociaalgericht', 'zelfsturend' en 'coöperatief'. Daarnaast wordt verwacht dat 'ernstige psychopathologie' positief samenhangt met 'leedvermijndend' en 'zelftranscendent' en dat 'extraversie' positief samenhangt met 'prikkelzoekend',

'sociaalgericht' en 'coöperatief' en negatief met 'leedvermijndend' (Duijsens & Spinhoven 2000; Luteijn & Kok 1985). In hoeverre de schalen van de NVM verklaard kunnen worden door schalen van de TCI zal in dit onderzoek uitgezocht worden.

METHODE

Proefpersonen en procedure Aanditonderzoek hebben 91 personen deelgenomen: 41 mannen en 50 vrouwen. Hun leeftijd varieert van 18 tot 64 jaar, met een gemiddelde van 34,1 (standaarddeviatie (SD) 11) jaar. Van de proefpersonen heeft 2% lagere school, 14% lbo (lager beroepsonderwijs), 7% mavo (middelbaar administratief voortgezet onderwijs), 35% havo/mbo (hoger administratief voortgezet onderwijs/middelbaar beroepsonderwijs), 13% vwo (voorbereidend wetenschappelijk onderwijs), 23% hbo (hoger beroepsonderwijs) en 4% universitair onderwijs afgerond. Van 1 persoon is de opleiding onbekend. Alle deelnemers hebben tussen 2002 en 2004 een deeltijdbehandeling gehad op de afdeling psychiatrie van het Academisch Ziekenhuis Groningen. Het betreft patiënten met een diffuus patroon van as-I- en as-II-problematiek met doorgaans forse sociaal-maatschappelijke problemen. De patiënten hebben op verschillende momenten tijdens of na de opname gelijktijdig de NVM en de TCI ingevuld. Deze lijsten werden op de computer afgenomen, met behulp van het CDL-programma (Computer Diagnostiek Leiden; Rombouts 1996).

Meetinstrumenten De Nederlandse vertaling van Cloningers TCI (Duijsens & Spinhoven 2000) wordt gebruikt om 4 temperament- en drie karakterdimensies te meten. De temperamentschalen zijn: 'prikkelzoekend', 'leedvermijndend', 'sociaalgericht' en 'volhardend'. De karakterschalen zijn 'zelfsturend', 'coöperatief' en 'zelftranscendent'. Met uitzondering van 'volhardend' bestaan de hoofdschalen uit 3 tot 5 subschalen. In totaal bestaat de zelfbeoordelingvragenlijst uit 240 items, elk met 2 antwoordmogelijkheden: 'juist' en 'onjuist'. De betrouwbaarheid van de

TABEL 1 Gemiddelden en standaarddeviaties van de NVM- en de TCI-schalen bij personen met as-I- en as-II-

Schaal	Aantal items (theoretische range)	Gemiddelde (SD)
NVM		
negativisme	22 (0-44)	26,2 (8,7)
somatisering	20 (0-40)	16,3 (10,2)
verlegenheid	15 (0-30)	16,5 (8,7)
ernstige psychopathologie	13 (0-26)	4,3 (4,8)
extraversie	13 (0-26)	12,1 (6,0)
TCI		
prikkelzoekend	40 (0-40)	19,8 (6,3)
leedvermijdend	35 (0-35)	23,4 (6,4)
sociaalgericht	24 (0-24)	15,6 (3,8)
volhardend	8 (0-8)	4,5 (1,8)
zelfsturend	44 (0-44)	26,0 (7,8)
coöperatief	42 (0-42)	31,2 (5,9)
zelftranscendent	33 (0-33)	11,2 (7,0)

NVM = Nederlandse Verkorte Minnesota Multiphasic Personality Inventory

TCI = Temperament and Character Inventory

SD = standaarddeviatie

schalen ligt tussen 0,62 en 0,90. De test-hertestbetrouwbaarheid ligt tussen 0,71 en 0,90 (Duijsens & Spinhoven 2000).

De NVM bestaat uit 83 items verdeeld over 5 schalen, te weten 'negativisme', 'somatisering', 'verlegenheid', 'ernstige psychopathologie' en 'extraversie'. Er zijn 3 antwoordmogelijkheden per item: 'juist', '?' en 'onjuist'. De betrouwbaarheid van de schalen ligt tussen 0,61 en 0,92 (Luteijn & Kok 1980/1985).

Statistiek Met behulp van Pearson-correlaties (met attenuatiecorrectie) en regressieanalyses werden de resultaten op beide instrumenten met elkaar vergeleken. De correlaties tussen de schalen werden beperkt door de onbetrouwbaarheid van de metingen van de tests. Met behulp van de attenuatiecorrectie kon een schatting gemaakt worden van het verband dat zou worden gevonden als beide tests geen meetfouten zouden hebben (Drenth & Sijtsma 1990). De voorspellers zijn volgens twee regressiemodellen berekend. Ten eerste door de TCI-schalen allemaal tegelijkertijd als voorspeller aan te bieden (multipel regressieanalyse: model 1). Ten tweede door de voorspellers in twee blokken aan te bieden: in het

eerste blok wordt een samengestelde variabele in de vergelijking gestopt die de gemeenschappelijke variantie van de overige NVM-schalen eruit haalt en in een tweede blok worden dan de TCI-schalen aangeboden (hiërarchische regressieanalyse: model 2). Deze tweede methode laat meer nauwkeurig de unieke bijdrage van de TCI-schalen zien. Een Bonferroni-correctie is toegepast op de hiërarchische regressieanalyses.

RESULTATEN

De gemiddelden en standaarddeviaties van de NVM- en TCI-schalen worden weergegeven in tabel 1.

Wanneer de gemiddelden van de NVM worden vergeleken met de normgroep uit de desbetreffende handleiding (Luteijn & Kok 1985), dan blijkt de huidige onderzoeksgroep een goede afspiegeling te zijn van de psychiatrische populatie. Eenzelfde conclusie kan worden getrokken wanneer de TCI-data vergeleken worden met de normgroep patiënten (Duijsens & Spinhoven 2000): de gemiddelden komen grotendeels overeen, met uitzondering van de karakterschaal 'zelftranscendent', waarop de huidige onderzoeksgroep bene-

TABEL 2 Pearson-correlaties (met attenuatiecorrectie) tussen de gemiddelde scores op de schalen van de TCI en de NVM in het onderzoek naar de vergelijkbaarheid van de NVM en de TCI bij personen met as-I- en as-II-persoonlijkeheidsproblematiek (N=91)

TCI	NVM				
	NEG	SOM	VERL	PSY	EX
PZ	0,19* (0,25)	0,01	-0,32** (-0,41)	0,03	0,29** (0,40)
LV	0,48** (0,57)	0,55** (0,63)	0,74** (0,84)	0,40** (0,49)	-0,43** (-0,52)
SG	-0,17	-0,18* (-0,23)	-0,36** (-0,46)	-0,17	0,54** (0,74)
VH	0,04	0,30** (0,41)	0,18* (0,25)	0,02	-0,11
ZS	-0,69** (-0,86)	-0,53** (-0,63)	-0,57** (-0,67)	-0,53** (-0,68)	0,38** (0,48)
CO	-0,53** (-0,68)	-0,39** (-0,48)	-0,34** (-0,41)	-0,47** (-0,62)	0,32** (0,42)
ZT	0,40** (0,50)	0,30	0,22* (0,26)	0,52** (0,68)	0,16

NVM = Nederlandse Verkorte Minnesota Multiphasic Personality Inventory

TCI = Temperament and Character Inventory

PZ = prikkelzoekend, LV = leedvermijdend, SG = sociaalgericht, VH = volhardend, ZS = zelfsturend, CO = coöperatief, ZT =

zelftranscendent, NEG = negativisme, SOM = somatisering, VERL = verlegenheid, PSY = ernstige psychopathologie, EX = extraversie.

Correlaties zijn significant bij: ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

den gemiddeld scoort. Tabel 2 geeft een overzicht van de correlaties tussen de verschillende schalen van de TCI en de NVM. Er zijn 26 significante correlaties gevonden. Alle NVM-schalen correleren significant met de temperamentschaal 'leedvermijdend' en de karakterschalen 'zelfsturend' en 'coöperatief' van de TCI. Elke NVM-schaal correleert significant met ten minste 4 TCI-schalen. Het valt op dat 'extraversie' een aantal tegengestelde verbanden laat zien in vergelijking met de andere NVM-schalen.

De uitkomsten van de multiële en hiërarchische regressieanalyses met de TCI-schalen als voorspellers en de NVM-schalen als afhankelijke variabelen staan vermeld in tabel 3. Uit de tabel blijkt dat de TCI-schalen unieke bijdragen leveren aan de NVM-schalen, variërend van een verklaarde variantie van 17% ('somatisering') tot 49% ('verlegenheid'). Ook blijken telkens unieke combinaties van TCI-schalen als significante voorspellers ($p < 0,001$) van de verschillende NVM-schalen naar voren te komen. Drie TCI-schalen ('leedvermijdend', 'sociaalgericht' en 'prikkelzoekend') blijken significante voorspellers van 'verlegenheid'; 'sociaalgericht' blijkt een significante voorspeller van 'extraversie'; 'zelftranscendent' blijkt een significante voorspeller van 'ernstige psychopathologie'; 'zelfsturend' blijkt een significante voorspeller van 'negativisme'; 'leedvermijdend' en 'volhardend' zijn significante voorspellers van 'somatisering'.

In stap 1 van de hiërarchische regressieanalyse is de samengestelde NVM-variabele telkens een significante voorspeller voor de afhankelijke NVM-variabele, maar in de tweede stap is deze voorspeller niet langer significant (bij $p < 0,001$). Alleen blijkt de samengestelde variabele bij 'extraversie' nog significant bij $p < 0,05$ ($\beta = -0,34$; $p = 0,027$), maar door de Bonferroni-correctie wordt dit als niet-significant beschouwd.

DISCUSSIE

Het doel van dit onderzoek was te onderzoeken in hoeverre de TCI de NVM kan vervangen. De gevonden correlaties duiden op een forse overlap tussen de NVM en de TCI. De gevonden correlaties tussen de verschillende schalen van de NVM en de TCI bleken statistisch significant. Dat is bemoedigend, zeker wanneer rekening wordt gehouden met de onbetrouwbaarheid van de tests. Daarnaast is het grote aantal significante correlaties, allen in de voorspelde richting, opvallend. De verwachting was dat elke NVM-schaal een verband zou laten zien met minstens twee TCI-schalen. Uit de resultaten bleek dat elke NVM-schaal met minimaal vier TCI-schalen significante correlaties liet zien.

De drie karakterschalen bleken een sterke samenhang te vertonen met de verschillende NVM-schalen. 'Zelfsturend' en 'coöperatief' hebben een positief verband met 'extraversie' en negatieve ver-

TABEL 3 Resultaten van de multi-pele (model 1) en hiërarchische (model 2) regressieanalyses bij de vergelijking van de TCI met de NVM bij personen met as-I- en as-II-persoonlijkhedenproblematiek (N=91)

NVM-schaal	Model	Stappen	Verklaarde variantie R ^{2*}	Significante voorspellers (β; p < 0,01)
negativisme	1	stap 1: TCI-schalen	0,56	zelfsturend (-0,53) zelftranscendent (0,20)
		stap 2: TCI-schalen	0,23	zelfsturend (-0,49)
	2	stap 1: GEMVAR**	0,34	
		stap 2: TCI-schalen	0,23	
somatisering	1	stap 1: TCI-schalen	0,44	leedvermijndend (0,37) volhardend (0,25)
		stap 2: TCI-schalen	0,17	leedvermijndend (0,33) volhardend (0,26)
	2	stap 1: GEMVAR	0,27	
		stap 2: TCI-schalen	0,17	
verlegenheid	1	stap 1: TCI-schalen	0,66	leedvermijndend (0,56) sociaalgericht (-0,27) prikkelzoekend (-0,21) zelftranscendent (0,17)
		stap 2: TCI-schalen	0,49	leedvermijndend (0,55) sociaalgericht (-0,27) prikkelzoekend (-0,22)
		stap 1: GEMVAR	0,17	
		stap 2: TCI-schalen	0,24	
	2	stap 1: TCI-schalen	0,49	zelftranscendent (0,44) zelfsturend (-0,30) coöperatief (-0,22)
		stap 2: TCI-schalen	0,24	zelftranscendent (0,44)
		stap 1: GEMVAR	0,24	
		stap 2: TCI-schalen	0,24	
ernstige psychopathologie	1	stap 1: TCI-schalen	0,49	leedvermijndend (0,37) volhardend (0,25)
		stap 2: TCI-schalen	0,17	leedvermijndend (0,33) volhardend (0,26)
	2	stap 1: GEMVAR	0,27	
		stap 2: TCI-schalen	0,17	
extraversie	1	stap 1: TCI-schalen	0,48	leedvermijndend (0,56) sociaalgericht (-0,27) prikkelzoekend (-0,21) zelftranscendent (0,17)
		stap 2: TCI-schalen	0,24	leedvermijndend (0,55) sociaalgericht (-0,27) prikkelzoekend (-0,22)
	2	stap 1: GEMVAR	0,20	
		stap 2: TCI-schalen	0,31	leedvermijndend (0,37) volhardend (0,25)

NVM = Nederlandse Verkorte MMPI

TCI = Temperament and Character Inventory

*Alle R²-waarden zijn significant (p < 0,001)

** GEMVAR= de optelsom van de vier NVM-schalen die niet als afhankelijke variabelen in de regressievergelijking zijn gestopt

banden met de overige NVM-schalen. Dit is volgens verwachting; lage scores op deze karakter-schalen zouden duiden op persoonlijkheidspathologie, en dus samenhangen met hogere scores op de NVM-schalen (o.a. Svrakic e.a. 2002). Verklaarde varianties met TCI-schalen als voorspellers lopen uiteen van 17-49% nadat rekening gehouden is met het effect van de variantie van de NVM-schalen onderling. De helft van de variantie van ‘verlegenheid’ werd verklaard door drie temperamentschalen: ‘leedvermijndend’, ‘prikkelzoekend’ en ‘sociaalgericht’. Ongeveer een kwart van de variantie van ‘negativisme’ werd verklaard door 1 karakter-schaal: ‘zelfsturend’. Eveneens ongeveer een kwart van de variantie van ‘ernstige psychopathologie’ werd verklaard door 1 karakterschaal: ‘zelftranscendent’. Ongeveer een derde van de variantie van ‘extraversie’ werd verklaard door de temperament-schaal ‘sociaalgericht’ en de karakterschaal ‘zelf-

transcendent’. Ten slotte werd ongeveer 20% van de variantie van ‘somatisering’ verklaard door de temperamentschalen ‘leedvermijndend’ en ‘volhardend’. Opvallend is dat ‘negativisme’ niet door een temperamentschaal blijkt te worden voorspeld, maar gerelateerd is aan de karakterschaal ‘zelfsturend’. Dit komt overeen met de bevinding dat ‘zelfsturend’ een voorspeller is van persoonlijkheidsproblematiek. Ook hoge scores op ‘negativisme’ kunnen daarop duiden. De overige resultaten komen aardig overeen met de hypothesen gesteld in de inleiding, zij het dat, zeker na rekening te hebben gehouden met het effect van de overige NVM-schalen, er minder voorspellers worden gevonden dan van tevoren verwacht. Voor het feit dat de karakterschaal ‘zelftranscendent’ in dit onderzoek zo prominent naar voren komt (2 keer als significante voorspeller) hebben we geen verklaring; dit hangt mogelijk samen met de onderzochte po-

populatie die ook lager op deze variabele scoort dan de normgroep.

Als vervanger van de NVM kan volgens Derksen e.a. (2004) de NVM-2 worden gebruikt. Het nadeel van deze vervanger is dat hiervoor de gehele MMPI-2 afgenomen dient te worden. Deze lijst bestaat uit 567 items. De in het huidige onderzoek gebruikte versie van de TCI bestaat uit 240 items en is beduidend korter. Dit maakt het, gezien de kortere afnametijd, aantrekkelijk om de TCI te gebruiken. De TCI kent overigens een kortere versie, namelijk een versie met 105 items, die alleen de 7 hoofdschalen meet (Duijsens & Spinhoven 2001). Deze items zijn te destilleren uit de lange versie, met uitzondering van een aantal (nieuwe) items van de schaal 'volhardend'. Analyses met deze versie laten zien dat vergelijkbare resultaten worden gevonden.

Een voordeel van het gebruik van de TCI ten opzichte van de NPST (Negativisme, ernstige Psychopathologie en Somatisering Test) is dat de TCI een internationaal veelgebruikte lijst is, terwijl de NPST vooralsnog alleen in een Nederlandstalige versie voorhanden is. Hierdoor kunnen onderzoeken die gebruikmaken van de TCI in een bredere internationale context worden geplaatst. De NPST heeft bovendien als nadeel dat het als aanvulling op een andere lijst zou moeten worden afgenomen. Beide lijsten vormen dan samen een alternatief voor de NVM.

De TCI is ontwikkeld om zowel normale als afwijkende gedragspatronen te meten vanuit een psychobiologisch model. De karakterschalen bieden de mogelijkheid om persoonlijkheidsstoornissen te onderscheiden. Daarnaast kunnen de temperamentschalen worden gebruikt om verschillende normale persoonlijkheidstypen te onderscheiden (o.a. De la Rie e.a. 1998). De TCI heeft daardoor relevantie voor zowel de klinische praktijk als andere toepassingsgebieden. Op grond van de resultaten kan de TCI als alternatief van de NVM zeker in overweging worden genomen.

Dit onderzoek vond plaats bij een groep psychiatrische patiënten die een deeltijdklinische behandeling volgden. Wat betreft problematiek lie-

ten zij een grote diversiteit aan persoonlijkheidstypen en psychopathologie zien. Het is interessant om het huidige onderzoek te repliceren in andere settings, zoals een poliklinische populatie en een normale populatie.

LITERATUUR

- Ball, S.A., Tennen, H., Poling, J.C., e.a. (1997). Personality, temperament and character dimensions and the DSM-IV personality disorders in substance abusers. *Journal of Abnormal Psychology*, 106, 545-553.
- Barelds, D.P.H., Luteijn, F., Zwanepol, F., e.a. (2004). De NPST: een verbeterde vervanger van de NVM. *De Psycholoog*, 39, 312-315.
- Broeke, E. ten. (2005). Nadeel zonder voordeel. Controversen in de psychodiagnostiek. Verslag en bespreking van een studiedag. *De Psycholoog*, 40, 426-429.
- Butcher, J.N., Dahistrom, W.G., Graham, J.R., e.a. (1989). *Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI-2). Manual for administration and scoring*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Cloninger, C.R. (1987). A systematic method for clinical description and classification of personality variants. A proposal. *Archives of General Psychiatry*, 44, 573-588.
- Cloninger, C.R., Przybeck T.R., Svrakic D.M., e.a. (1994). *The Temperament and Character Inventory (TCI): A Guide to Its Development and Use*. St. Louis, MO: Center for Psychobiology of Personality Washington University.
- Cloninger, C.R., Svrakic, D.M., & Przybeck, T.R. (1993). A psychobiological model of temperament and character. *Archives of General Psychiatry*, 50, 975-990.
- Costa, P.T., Jr., & McCrae, R.R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI): Professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Derksen, J. (2005). Psychologische diagnostiek ter discussie. *De Psycholoog*, 40, 333-335.
- Derksen, J., de Mey, H.R., Sloore, H., e.a. (1995). *MMPI-2. Handleiding bij afname, scoring en interpretatie*. Nijmegen: Pen Tests Publisher.
- Derksen, J., Vendrig, L., Egger, J., e.a. (2004). De NVM in relatie tot de MMPI-2. *De Psycholoog*, 39, 357-362.
- Dingemans, P.M.A.J., & Sno, H.N. (2004). Meetinstrumenten bij persoonlijkheidsstoornissen. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 46, 705-709.

- Drenth, P.J.D., & Sijtsma, K. (1990). *Testtheorie: inleiding in de theorie van de psychologische test en zijn toepassingen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Duijsens, I.J., & Spinhoven, P. (2000). *TCI. Handleiding van de Nederlandse Temperament en Karakter Vragenlijst*. Leiderdorp: Datec.
- Duijsens, I.J., & Spinhoven, P. (2001). *Handleiding van de Nederlandse Verkorte Temperament en Karakter Vragenlijst*. Leiderdorp: Datec.
- Duijsens, I.J., Spinhoven, P., Goekoop, J.P., e.a. (2000). The Dutch temperament and character inventory (TCI): dimensional structure, reliability and validity in a normal and psychiatric outpatient sample. *Personality and Individual Differences*, 28, 487-499.
- Eurelings-Bontekoe, E., & Snellen, W. (2003). Dynamische persoonlijkheidsdiagnostiek. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Eurelings-Bontekoe, E., & Snellen, W.M. (2005). Theoriegestuurd en contextueel. Replik op Smid & Kamphuis (2005). *De Psycholoog*, 40, 193-197.
- Eurelings-Bontekoe, E., Snellen, W.M., Verschuur, M.J., e.a. (2005). Een aanzet tot constructvalidering van de profielinterpretatie van de Nederlandse Verkorte MMPI (NVM). Een onderzoek met behulp van de TAT. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 31, 29-49.
- Evers, A., van Vliet-Mulder, J.C., & Groot, C.J. (2000). Documentatie van tests en testresearch in Nederland. Assen: Van Gorcum.
- Evers, A., Zaal, J.N., & Evers, A.K. (2002). Ontwikkeling in het testgebruik van Nederlandse psychologen. *De Psycholoog*, 37, 54-61.
- Fruyt, F. de, van de Wiele, L., & van Heeringen, C. (2000). Cloninger's psychobiological model of temperament and character and the five-factor model of personality. *Personality and Individual Differences*, 29, 441-452.
- Gana, K., & Trouillet, R. (2003). Structure invariance of the Temperament and Character Inventory (TCI). *Personality and Individual Differences*, 35, 1483-1495.
- Hathaway, S.R., & McKinley, J.C. (1943). *The Minnesota Multiphasic Personality Inventory*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Hoekstra, H.A., Ormel, J., & de Fruyt, F. (1996/2003). *Handleiding NEO-PI-R en NEO-FFI*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Luteijn, F. (1974) *De constructie van een persoonlijkheidsvragenlijst (NPV)*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Luteijn, F., & Kok, A.R. (1980/1985). *Handleiding van de Nederlandse Verkorte MMPI, NVM*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- MacDonald, D.A., & Holland, D. (2002). Examination of relations between the NEO personality inventory-revised and the Temperament and Character Inventory. *Psychological Reports*, 91, 921-930.
- Mulder, R.T., Joyce, P.R., Sullivan, P.F., e.a. (1999). The relationship among three models of personality psychopathology: DSM-III-R personality disorder, TCI scores and DSQ defences. *Psychological Medicine*, 29, 943-951.
- O'Connor, B.P. (2002). The search for dimensional structure differences between normality and abnormality: a statistical review of published data on personality and psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 962-982.
- Ramanaiah, N.V., Rielage, J.K., & Cheng, Y. (2002). Cloninger's temperament and character inventory and the NEO Five-Factor Inventory. *Psychological Reports*, 90, 1059-1063.
- Rie, S.M. de la, Duijsens, I.J., & Cloninger, C.R. (1998). Temperament, character, and personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 12, 362-372.
- Rombouts, R. (1996). *Computer Diagnostiek Leiden*. Groningen: Buro Tester.
- Rossum, G. van (2005). Een grote stap voorwaarts. Boekbespreking van E.H.M. Eurelings-Bontekoe & W.M. Snellen: Dynamische persoonlijkheidsdiagnostiek. *De Psycholoog*, 40, 273-275.
- Smid, W., & Kamphuis, J.H. (2005). Bedenkingen bij de dynamische theoriegestuurde profielinterpretatie. *De Psycholoog*, 40, 71-75.
- Snellen, W.M., & Eurelings-Bontekoe, E.H.M. (2005). 'Terug naar af of 'Stap voorwaarts'. Reactie op Derksen (2005). *De Psycholoog*, 40, 462-464.
- Stanton, A.H. (1980). Personality disorders. In A.M. Nicholi (Red.), *The Harvard guide to modern psychiatry* (pp. 283-295). Cambridge MA: Harvard University Press.
- Svracic, D.M., Draganic, S., Hill, K., e.a. (2002). Temperament, character, and personality disorders: etiologic, diagnostic, treatment issues. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 106, 189-195.
- Wilde, G.J.S. (1963). *Neurotische labiliteit gemeten volgens de vragenlijstmethode*. Amsterdam: Van Rossen.
- Zuckerman, M., & Cloninger, C.R. (1996). Relationships between Cloninger's, Zuckerman's, and Eysenck's dimensions of personality. *Personality and Individual Differences*, 21, 283-285.

AUTEURS

M.A. BOSSCHA is psycholoog in opleiding en was ten tijde van het onderzoek werkzaam in het Dagziekenhuis, Afdeling Psychiatrie, Universitair Medisch Centrum Groningen.

C.J.M. VAN VELZEN is klinisch psycholoog/psychotherapeut in het Dagziekenhuis, Afdeling Psychiatrie, Universitair Medisch Centrum Groningen.

Y. MEESTERS is gz-psycholoog/psychotherapeut/behandelcoördinator in het Dagziekenhuis, Afdeling Psychiatrie, Uni-

versitair Medisch Centrum Groningen.

Correspondentieadres: dr. Y. Meesters, Dagziekenhuis, Afdeling

Psychiatrie, Universitair Medisch Centrum Groningen, Post-

bus 30001, 9700 RB Groningen.

E-mail: y.meesters@psy.umcg.nl.

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 4-4-2006.

SUMMARY

A comparative study of two methods of personality assessment, the TCI and the NVM

(Dutch shortened version of the MMPI) – M.A. Bosscha, C.J.M. van Velzen, Y. Meesters –

BACKGROUND Various types of reliable instruments are available for measuring personality dimensions. One of these instruments is the NVM, which is a Dutch shortened version of the Minnesota Multiphasic Personality Inventory, but its use is no longer permitted.

AIM To find out whether the Temperament and Character Inventory (TCI) can serve as an alternative to the NVM.

METHOD A study has compared the NVM questionnaire to the TCI, which is a personality questionnaire designed from a more psychiatric perspective. The two types of questionnaire were completed by 91 psychiatric (out)patients. Correlation analyses were performed.

RESULTS Statistically significant correlations were found between the various scales of the NVM and the TCI. Unique combinations of the TCI scales were found to predict the various NVM scales.

CONCLUSION It is worth considering the TCI as an alternative to the NVM.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 48(2006)6, 435-444]

KEY WORDS diagnosis, Nederlandse Verkorte MMPI, personality, questionnaire, Temperament and Character Inventory